

Hoe bereiken we hearts and minds van jihadisten?

Nederland werd de afgelopen maanden geconfronteerd met religieus fanatisme in eigen land. Nederlandse jihadisten zijn bereid voor hun ideaal te vechten in landen als Syrië. Jan Jaap de Ruiter van Tilburg University laat zijn licht schijnen over religieus en seculier fanatisme.

Jan Jaap de Ruiter

Bob de Graaff, auteur van de monumentale studie *Op weg naar Armageddon. De evolutie van fanatisme* (2012) geeft de volgende definitie van fanatici: 'Fanatici zijn diegenen die ernaar streven de door hen gewenste heilstaat gewapenderhand naderbij te brengen, bij voorkeur nog tijdens of direct volgend op het eigen leven, hetzij door de vestiging van een heilsrijk op aarde, hetzij door zelf in en na de dood een onmiddellijke paradijselijke toestand te realiseren' (p. 22-23). Fanatici zijn millenaristen, mensen die naar een

baar is. Fanatici vinden zelf natuurlijk van wel, maar de geschiedenis heeft inmiddels ruim en breed bewezen dat het creëren van een samenleving op basis van eeuwige, onveranderbare waarheden, of dogma's onmogelijk is. Alle maatschappelijke experimenten in het verleden zijn stuk gelopen. Een mens is nu eenmaal een vat vol tegenstrijdigheden en een aantal mensen bij elkaar is een olietanker vol met interne tegenstrijdigheden.

Maar daar trekken de fanatici zich niets van aan. Als mensen rotsvast overtuigd zijn van hun eigen opvattingen en dogma's komen ze onvermijdelijk in conflict met mensen die andere overtuigingen koesteren. Overtuigd van het eigen gelijk, en het niet kunnen verteren dat er mensen zijn met opvattingen die diametraal

menig christelijke fanatieke beweging. Kern van Johannes' betoog was dat –extrem- geweld en oorlogen paradoxaal genoeg een voorbode van het christelijke duizendjarig heilsrijk zouden zijn. Dat is er de reden van dat menig christelijk leider regelmatig stelt verheugd te zijn als er bijvoorbeeld een tsunami plaatsvindt (die van 2004 in de Indische Oceaan en die van 2011 in Japan), omdat deze rampen de aankondiging zouden vormen van dat christelijke heilsrijk. Of de opmerkingen van oosters-orthodoxe leidslieden die verklaarden dat overstromingen in de Balkan het gevolg waren van de 'onnatuurlijke verschijning' van de Oostenrijkse man-vrouw Conchita Wurst die het Europese Songfestival won in 2014. Een blik op de geschiedenis van de inquisitie bevestigt de moorddadige kant van het christendom: de christenheid moest gezuiverd worden van alles wat afweek. Niet alleen de afvalligen als de Katharen waren het slachtoffer maar ook de joden.

Maar ook linkse bewegingen, waar een partij als GroenLinks uit voort is gekomen, kunnen er wat van. Het was de grote denker van de Verlichting,

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), die in zijn *Contrat Social* schreef dat er in de ideale samenleving zoiets bestond als de wil van het volk, implicerend dat er één wil was en één volk, het feit negerend dat dit wel een heel grote simplificering is. Het bleek een rampzalige opvatting. Hoe menig door de Verlichting geïnspireerde beweging heeft niet de formule van die ene wil van dat ene volk toegepast op alles wat dissident was: de vele uit het marxisme voortgekomen communistische partijen, de anarchisten van de negentiende eeuw, en, via een omweg, ook het fascisme en het nationaal-socialisme: denk aan Lenie Riefenstahl's film *Triumph des Willens*.

De islam

Ook de islam leidt aan het zuiverheidsyndroom en ook de islam zuivert dus de eigen gelederen en bestrijdt haar ideologische vijanden. Gelukkig doet het overgrote deel van de moslims dat niet met geweld maar een gedeelte wel en dat zijn de jihadisten. Bij jihadisten denk je al gauw aan salafisten en dat is niet onterecht. Wat ze beiden delen is het streven naar die ideale islamitische samenleving en hun referentiepun-

ten zijn de profeet Mohammed en de eerste generatie moslims na zijn dood. Zoals de moslims toen leefden moeten de moslims nu weer leven. Dat uit zich in de ontwikkeling van een uiterst complexe set aan regels die het hele leven beheersen. Maar toch zijn ze niet hetzelfde. Jihadisten vinden dat het islamitische heilsrijk met geweld mag worden gerealiseerd terwijl de salafisten ernaar streven dat zonder geweld te doen. Jihadisten zijn deterministen, en jihadisten fanatici, in termen van De Graaff.

Geloofsafval

Het ligt misschien voor de hand om te denken dat het eerste object van dat jihadgeweld de verwerpelijke materialistische en seculiere westerse wereld is, in het bijzonder de Verenigde Staten en Israël. En inderdaad, deze wereld heeft de jihadistische islam wel degelijk op het oog, maar zij staat toch niet als eerste geprioriteerd. De eerste prioriteit ligt namelijk bij de eigen machthebbers. Bij de Benali's, Moebaraks en Ghadaffi's van eertijds, maar ook nog steeds bij de vorsten van Marokko, Jordanië, Saoedi-Arabië en de Golfstaten. Geen enkele isla-

mitische machthebber kan door de ideologische beugel van de jihadisten, en trouwens ook van de salafisten. Hun belangrijkste argument is dat islamitische machthebbers hun wetgeving en bestuur niet baseren op de Sharia zoals salafisten en jihadisten hem zien. In landen als Turkije en Egypte is de wetgeving gedeeltelijk gebaseerd op die van Europese landen en zelfs Saoedi-Arabië kan juridisch gesproken niet door de beugel. De machthebbers dienen in hun ogen dus twee goden: de Sharia en de westerse wetten en dat is salafisten en jihadisten een gruwel. Zo worden twee goden gediend en dat gaat in tegen de eenheid Gods. Het is een vorm van geloofsafval en daar staat de doodstraf op. Dit is de reden dat zelfs een oerconservatief land als Saoedi-Arabië zo'n angst heeft voor deze groeperingen.

Een lange weg

Het belangrijkste voorbeeld van de gewelddadige strijd van de jihadisten is Syrië. Daar deed zich met het uitbreken van de volksopstand in 2011 de unieke gelegenheid voor een ongelovige kaffer te bestrijden: president Assad en zijn kliek. **}}** *Vervolg op pagina 16*

Gewelddadige strijd in Syrië leidde onvermijdelijk tot vluchtelingenkampen, zoals in Aleppo. Foto Flickr Creative Commons.

Dood heeft voor jihadisten iets aantrekkelijks

religieus of seculier heilsrijk streven, maar millenaristen zijn niet noodzakelijkerwijs fanatici. Millenaristen bestaan in vier groepen. De eerste groep zijn de *deterministen* die menen dat het God is die het heilsrijk vestigt; daarom beperken zij zich tot het gebed tot God en in de seculiere variant geloven deterministen dat er ooit een heilsrijk zal komen waarin zij de uitverkoren groep zijn. Zij zitten als het ware hun leven uit, tamelijk geïsoleerd van de samenleving. De tweede groep millenaristen zijn de *reformisten*, die geloven dat ze door goede daden het ofwel religieuze ofwel seculiere heilsrijk nabij brengen. De derde groep, *kolonisten*, is van mening dat je met goede daden toch niet het heilsrijk kunt vestigen en daarom trekken ze zich terug in kloosters of letterlijk als kolonisten. De vierde groep millenaristen zijn de echte *fanatici* die menen dat het religieuze of seculiere heilsrijk te vuur en te zwaard moet worden gebracht. Zij wachten niet op God of de loop van de geschiedenis, maar beginnen vast.

Hoewel het antwoord ontkennend is, moet toch de vraag gesteld worden of het heilsrijk van de fanatici realiseer-

tegenover de hunne staan, kunnen ze de verleiding van het geweld niet weerstaan. Sterker nog: dat geweld wordt vaak gelegitimeerd door de dogma's die ontstaan zijn op basis van aloude heilige geschriften. En wie denkt dat dat in onze eigen joods-christelijk-humanistische cultuur niet plaatsvond, zit er heel erg naast.

Onze cultuur

Het begon al in het Oude Testament waar het volk Israel in zijn wetgeving naar volksreinheid streefde. Zo ontstak Mozes in woede toen de Israëlieten van de strijd tegen de Midianieten terugkeerden en zij hun voorman vertelden dat ze alle mannen gedood hadden. Maar dat was niet de bedoeling, ook de Midianitische vrouwen moesten eraan geloven, zo beval Mozes (Numeri 31). Toen bij een andere gelegenheid het volk het Gouden Kalf had aanbeden, vond een zuivering plaats: duizenden uit de eigen gelederen werden gedood (Exodus 32). Ook het christendom kent een geschiedenis van moord en doodslag. Het is het laatste Bijbelboek, de Openbaring aan Johannes, geweest dat de aanzet heeft gegeven tot

Hoe bereiken we hearts and minds van jihadisten?

Vervolg van
pagina 15 } }

Assad is namelijk een sjiïet. Sjiïeten vormen een aparte tak binnen de islam die sterk aan heiligenverering doet denken wat volgens salafisten en jihadisten ook een vorm van blasfemie is. Alleen Allah mag immers vereerd worden. Sjiïeten zijn daarom zo mogelijk nog erger dan zionisten. De strijd in Syrië heeft jarenlang voortgedurd zonder dat er een opvallende winnaar boven kwam drijven. Bovendien kregen de verschillende jihadistische strijdgroepen het met elkaar aan de stok, wat weer voordelig was voor de Syrische president Assad. Niettemin slaagde de strijdgroep Islamic State (IS, voormalig ISIS, Islamic State of Irak and Syria) erin grote delen van oostelijk Syrië in handen te krijgen en te houden met als 'hoofdstad' de plaats Raqqa. Omdat verdere veroveringen in Syrië door de onderlinge

fysiek niet meer is, maar na zijn of haar martelaarsdood rechtstreeks naar het paradijs gaat waar hem of haar onnoemelijk even zo veel fysiek genot wacht. Onder deze martelaren bevinden zich ook Nederlandse jihadisten. Vraag is hoe Nederland het beste met deze jonge mensen moet omgaan. Een eerste punt is of en in welke mate de teruggekeerde jihadisten gevaarlijk voor de Nederlandse samenleving zijn. Wel, ze zijn gevaarlijk, maar vooral voor de eigen moslimgelederen. Daar keren ze, als ze niet sterven, toch naar terug en daar zullen ze hun verhaal doen. Ze zullen andere jongeren kunnen enthousiasmeren voor de gewapende strijd en dat tot afgrijzen van hun ouders en de traditionele moskeeën. Het gevaar zit hem dus vooral in de ideologische beïnvloeding van de eigen groep. In een land waar

inname van paspoorten zonder tussenkomst van de rechter. Dat ingrijpen van het parlement is een goede zaak want de aanpak van de regering begon trekjes te vertonen van een heksenjacht. Zo deed de parlementaire democratie haar corrigerende werk. Maar de grootste uitdaging is het de *hearts and minds* van de jihadisten te veroveren of heroveren.

Religies en ideologieën kennen immers millenaristische stromingen. Het begint met een gedachtegoed dat omgezet wordt in dogma's die uiteindelijk in beton gegoten zijn. Dergelijke dogma's vormen de uitdaging voor de samenleving. Een dogma slechten is namelijk een heidens karwei. Mensen ervan overtuigen dat het relativeren van hun overtuigingen mogelijk is, dat er een andere kant aan elke medaille zit: dat is wat er gebeuren moet. In mijn perceptie zijn het eerst en vooral de moslimgemeenschappen die deze problemen moeten aanpakken en oplossen. En al worden deze islamitische leidlieden door een gedeelte van de eigen achterban weggezet als 'afvalligen' of 'verraders', zo kunnen ze toch proberen het probleem te beheersen. Het is een buitengewoon ondankbare taak die op hun schouders ligt, maar niets doen is geen optie. De overheid doet er verder goed aan deze mensen te steunen in deze ideologische strijd, het liefst van achter de schermen. ●

Aanpak regering heeft trekjes van heksenjacht

verdeeldheid niet mogelijk leken, richtte IS zich op Irak. Met gebruikmaking van de ontevredenheid van het overgrote deel van de soennitische bevolking in het (noord)-westen en midden van het land, slaagde IS erin grote gebieden te veroveren waaronder Iraks tweede grote stad Mosul. Inmiddels heeft IS het kalifaat uitgeroepen, de islamitische heilstaat onder leiding van de nieuwe 'kalief' Ibrahim. Als IS erin slaagt haar macht te consolideren, en daar lijkt het steeds meer op, zal zij onverwijld haar heilsprogramma trachten te implementeren. Het moge duidelijk zijn dat dat slecht nieuws is voor met name vrouwen, volledig bedekt op straat en het liefst zoveel mogelijk thuis, maar ook voor minderheden als de christenen, op zijn best tweederangsburgers.

Die heerlijke dood

De oprichting van het nieuwe kalifaat is een enorme *boost* voor jihadisten. Wat het westen maar niet wil en eigenlijk ook niet kan begrijpen, is dat de dood voor jihadisten iets heel aantrekkelijks is. De diepste wens van een jihadist is daadwerkelijk te sterven voor het goede doel. Dat hij of zij er

moslims al zo in de hoek zitten waar de politieke en sociale klappen vallen, is een boodschap van utopie en dus van radicalisering uiterst aantrekkelijk. Tweede punt is of ze hier bommen gaan leggen en moorden plegen. Dat is zeker mogelijk maar het zal, gegeven boven beschreven ideologie geen 'speerpunt' voor de jihadisten zijn, hoewel je altijd op *lone wolfs* beducht moet zijn.

Wat te doen?

Na de gewelddadige zomer van 2014, met uit de hand gelopen demonstraties in de Haagse Schilderswijk en het groeiende nationale besef van het nabije en verre gevaar dat IS vormt, kon de Nederlandse overheid niet anders dan reageren en kondigden de ministers Opstelten (Veiligheid en Justitie) en Asscher (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) begin september 2014 enerzijds vergaande veiligheidsmaatregelen aan. Anderzijds riepen zij, met name minister Asscher, op tot dialoog in de hoop jihadisten (in de dop) van gedachten te doen veranderen. Het parlement stak echter een stokje door die plannen die naar haar inzicht tegen de rechtstaat indruisen, zoals de

Jan Jaap de Ruiter (1959), arabist en universitair docent aan Tilburg University, houdt zich bezig met de ontwikkelingen binnen de islamitische gemeenschappen in Nederland en Europa. Hij neemt actief deel aan het maatschappelijke debat over de islam in al haar verschijningsvormen. Hij is vaste columnist bij The-PostOnline. Onlangs startte hij de serie "Berichten vanuit de Islamitische Staat", waarin hij, op basis van interviews met bloggers in en om de IS-'hoofdstad' Raqqa, verslag doet van het bizarre reilen en zeilen van het nieuwe islamitische kalifaat (<http://www.janjaapderuiter.eu/berichten-uit-de-islamitische-staat-is/>)